

Op 1 Mei 1941 was het 25 jaar geleden, dat bij Besluit van den Minister van Financiën van 11 April 1916, Afd. Personeel, no. 127, ingaande 1 Mei 1916, te Amsterdam en Rotterdam tijdelijke ambtenaren werden aangesteld, die den titel zouden voeren van accountant bij den dienst der directe belastingen. Het was, indien men in aanmerking neemt, dat de werkkring zich uitstreckte voor den accountant te Amsterdam over de directiën Amsterdam, Utrecht, Groningen en Zwolle, voor den accountant te Rotterdam over de directiën Rotterdam, Arnhem, Breda en Maastricht, een zeer bescheiden begin. Doch dit bescheiden begin was de kiem, die krachtig wortel schoot, want reeds zeer spoedig werd de behoefte gevoeld aan meer accountants ten einde aan de eischen van deskundige en objectieve voorlichting van de Inspecteurs der directe belastingen op het gebied der accountancy te kunnen voldoen.

Bij missive van den Minister van 8 November 1916, werd bij wijze van voorloopige voorziening den Inspecteurs de gelegenheid gegeven zich ter plaatse boekhoudkundigen bijstand te verschaffen. Deze boekhoudkundige bijstand werd verleend door in het vrije beroep werkzaam zijnde deskundigen voor wie later deskundige ambtenaren in de plaats traden.

Bij Koninklijk Besluit van 13 December 1916 no. 7, volgde de instelling van den accountantsdienst der directe belastingen door vestiging op door den Minister aan te wijzen plaatsen van accountantsbureaux. Blijkens de Min. Resolutie van 24 April 1917, no. 66, was de organisatie opgebouwd en waren in de navolgende plaatsen bureaux van den accountantsdienst ingericht: Amsterdam, 1e en 2e bureau, Haarlem, Arnhem, Tilburg, Groningen, Eindhoven, 's-Gravenhage, Rotterdam, 1e en 2e bureau, Utrecht en Almelo.

Geleidelijk vond uitbreiding plaats; uit de Min. Resolutie van 1 Maart 1926, no. 82 bleek, dat de navolgende bureaux nog gevestigd zouden worden: Breda, Leeuwarden, Maastricht, 's-Gravenhage, 2e bureau, Leiden en Zwolle. De bureaux ressorteeren onder de Directies der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen, behalve het 2e bureau te den Haag, dat volgens de beschikking van den Minister van 1 Maart 1926 rechtstreeks staat onder de leiding van het Hoofdbestuur. Naast het verzamelen van gegevens en het verstrekken van inlichtingen voor de aanslagsregeling is zijn taak op dezelfde wijze geregeld als van de andere bureaux.

Een Koninklijk Besluit van 16 Augustus 1937 wijzigde den naam „Accountantsdienst der directe belastingen” in „Rijksaccountantsdienst”, welke benaming meer in overeenstemming werd geacht met het uitgebreide arbeidsveld, hetwelk niet meer uitsluitend de directe belastingen omvatte, maar ook de indirecte belastingen, terwijl door het departement van Financiën en door de andere departementen, in overleg met Financiën, meer en meer werkzaamheden werden opgedragen op ander terrein. We noemen hier slechts de controle van ondernemingen, waarbij de staat financieel is betrokken, van noodlijdende gemeenten, in verband met strafzaken en van schadevergoedingen aan door oorlogsgeweld getroffen.

Het meerendeel der opdrachten ligt uiteraard op het terrein van den belastingdienst.

Voor de uitvoering van de hem opgedragen taak beschikt de Rijks-accountantsdienst over de volgende ambtenaren naar den stand van 1 Januari 1941:

Een Inspecteur van den Rijksaccountantsdienst, belast met het toezicht op de bureaux, tevens hoofd van het 1e bureau te den Haag. De functie werd ingesteld bij Koninklijk Besluit van 31 December 1917, terwijl de instructie werd vastgesteld resp. aangevuld bij resoluties van 25 Mei 1921 en 2 Maart 1928;

17 accountants, hoofden van bureaux;

58 accountants, toegevoegd aan hoofden van bureaux, van wie op elk bureau één door den Minister van Financiën is aangewezen als plaatsvervanger van het hoofd van het bureau;

173 adjunct-accountants, eveneens toegevoegd aan hoofden van bureaux;

voorts administratief personeel bestaande uit adjunct-commiezen, rijksklerken en schrijvers. Onder dit administratief personeel zijn er bezitters van een diploma boekhouden die bijstand verleen en in hoofdzaak bij de controle der omzetbelasting.

Het Ambtenarenbesluit Belastingdienst bevat de eischen van benoembaarheid tot accountant en adjunct-accountant, waarnaar hier mag worden verwezen. Zie ook het artikel van *W. N. de Blaeij* in *De Naamlooze Vennootschap* no. 1 van 15 April 1941.

Eenigen tijd na de instelling van den dienst hier te lande, werd de Accountantsdienst voor de belastingen in Ned. Oost-Indië georganiseerd. Aanvankelijk werden de accountants en adjunct-accountants, bestemd voor den dienst in Indië, tijdelijk aan het 1e bureau te 's-Gravenhage geplaatst. Na verloop van een proeftijd kwamen zij, die geschikt bevonden werden, voor uitzending in aanmerking.

Bovendien werden accountants en adjunct-accountants van den Nederlandschen dienst in de gelegenheid gesteld gedurende een drietal jaren in Ned. Oost-Indië te worden gedetacheerd. Herplaatsing hier te lande kon plaats vinden in den rang, welken men bij den aanvang der detachering bekleedde.

De samenwerking welke bestond tusschen beide diensten, hield verband o.m. met de uitwisseling van gegevens en met het winstsplitsingsprobleem als gevolg van de Ordonnantie op de Vennootschapsbelasting 1925. In verband daarmee zijn, ingevolge beschikking van den Minister van Financiën van 23 April 1930, ambtenaren van den Indischen Belastingaccountantsdienst toegevoegd aan den Inspecteur van den Rijks-accountantsdienst en werkzaam gesteld te Amsterdam.

Na deze historische bijzonderheden mogen wij een oogenblik aandacht vragen voor de beteekenis van den Rijksaccountantsdienst voor het bedrijfsleven en voor de ontwikkeling van het accountantsberoep.

Voor er sprake was van accountantsonderzoek vanwege den fiscus, traden problemen van boekhoudkundigen of bedrijfseconomischen aard weinig naar voren. Bij de kleine bedrijven en ook bij die van middelmatigen omvang was het met het systematisch boekhouden dikwijls niet al te best gesteld en bij de grootere bedrijven hadden bedrijfseconomische vraagstukken niet de aandacht welke ze verdienen. Dit alles werd anders toen de overheid zich meer met de bedrijven ging bemoeien

en zich ten behoeve van de uitvoering der belastingwetten voor onderzoek kwam aandienen. Immers nu moesten de bedrijfsuitkomsten met nauwkeurigheid worden vastgesteld om tot grondslag van een aangifte te kunnen dienen. Aangezien dit zonder een behoorlijke boekhouding groote bezwaren opleverde, viel er op dit gebied veel goed werk te doen door den accountant in het vrije beroep, wiens hulp dan ook allengs meer werd ingeroepen, niet zelden op aandrang van zijn collega in 's rijksdienst.

Daarbij bleef het niet; de wet op de Oorlogswinstbelasting 1916, met terugwerkende kracht tot het kalenderjaar 1914 of het boekjaar waartoe de eerste Augustus 1914 behoorde, bracht nieuwe problemen. Zij sprak van vermeerdering van „inkomen” of „winst” zonder deze begrippen nader te definieeren, het aan theorie en practijk overlatende de begrenzing te zoeken. Volstaan werd met in art. 10 der wet vast te leggen, dat het inkomen moest worden opgevat en berekend volgens art. 4, 2e lid en artt. 5 t/m 11 der wet op de Inkomstenbelasting 1914, terwijl in art. 11 het begrip „zuiver inkomen” werd ingevoerd.

Het fiscale begrip „inkomen” had betrekking op natuurlijke personen, terwijl „winst” gold voor belastingplichtigen genoemd in art. 3 (rechtspersonen en andere lichamen).

De fiscale juistheid der jaarrekening was afhankelijk van de balans-waardeering der bezittingen en schulden, getoetst aan de destijds bestaande fiscale normen.

De lasten en baten der vroeger samengestelde verlies- en winstrekeningen moesten in verband met de zooeven genoemde waardeering, rekening houdende met de al of niet toelaatbaarheid van bepaalde lasten, herzien worden. In verband met het systeem der wet O.W.B. moest deze herziening der cijfers van de jaarrekeningen zich eveneens over de jaren 1911 t/m 1913, resp. de boekjaren 1910/11 t/m 1912/13 uitstrekken.

Vermeerdering van het inkomen of de winst werd geacht onmiddellijk of middellijk een gevolg te zijn van den oorlogstoestand, tenzij door belastingplichtige het tegendeel aannemelijk werd gemaakt. Vooral de toepassing van art. 1, 2e lid (zoogenaamd normaal accres), gaf aanleiding tot uitvoerige bedrijfseconomische beschouwingen, waarbij ter nadere adstructie de bedrijfsresultaten over een conjunctuur-periode van omstreeks negen jaren werden geanalyseerd.

Het behoeft geen nader betoog, dat de vraagstukken welke voor de toepassing van de O.W.B. moesten worden beantwoord, velerlei waren en dat de oplossing ervan hooge eischen stelde zoowel aan ondernemers als aan de public- en de rijksaccountants, die in samenwerking voor deze problemen de juiste oplossing moesten vinden.

De gedachtenwisseling tusschen partijen heeft ongetwijfeld bijgedragen tot verdieping van inzicht en tot de ontwikkeling van de beoefening der bedrijfsleer.

De resultaten van het wetenschappelijk onderzoek op het terrein der bedrijfshuishouding aan Hoogeschoolen en Universiteiten zijn voor de ontwikkeling van bijzondere waarde.

Het zal duidelijk zijn, dat als gevolg van die verdieping aan de beoefenaren van het accountantsberoep steeds hoogere eischen werden gesteld waarmede het bedrijfsleven is gediend en welke haar weerslag vin-

den in verzwaring der examens, waardoor een waarborg werd verkregen voor een vakkundige beroepsuitoefening.

In zijn verhouding tot het bedrijfsleven en diens adviseurs, de public-accountants, heeft de rijksaccountantsdienst geen ernstige moeilijkheden ondervonden. Van beide zijden werd bijna steeds begrip getoond voor elkanders standpunt, zoodat ook in de jaren 1916—1918, toen vele ondernemers er nog niet vertrouwd mee waren dat derden, in casu deskundige ambtenaren, inzage namen van boeken en bescheiden, zoo goed als geen tegenwerking werd ondervonden.

Langzamerhand zagen de ondernemers en de public-accountants in den rijksaccountant den in het volle leven staanden deskundigen ambtenaar die, als onafhankelijk orgaan van den Staat, bij fiscale conflicten een schakel vormde tusschen met de aanslagregeling belaste ambtenaren en belastingplichtigen.

Het is wel duidelijk, dat een goede samenwerking tusschen den Rijksaccountantsdienst en de accountants in het vrije beroep voor het bedrijfsleven en niet slechts op het terrein van de belastingen, van groot belang is en in vele gevallen voor den dienst tijdsbesparing medebrengt. De rijksaccountant, die bij zijn onderzoek kennis neemt van door den public-accountant uitgebrachte rapporten, kan zich een beeld vormen van den omvang van het door den laatste ingestelde onderzoek en zijn eigen arbeid daarnaar regelen. Dikwijls blijkt dan, dat zijn contrôle-arbeid tot een minimum beperkt kan blijven.

Het is niet opportuun hier omtrent de samenwerking tusschen den rijksaccountant en zijn collega in het vrije bedrijf in bijzonderheden te treden. Genoeg zij op te merken, dat de tamelijk breede kloof, welke in het verleden onder de werking der wet op de Oorlogswinstbelasting 1916 nog bestond tusschen de bedrijfseconomische en fiscale opvattingen omtrent het winstbegrip en die op die samenwerking uiteraard remmend werkte, zeer veel smaller is geworden.

Onder de werking van het Besluit W.B. 1940 komen door een ruime interpretatie van het begrip „goed koopmansgebruik” de bedrijfseconomische en fiscale begrippen dichter bij elkaar.

Al zullen meningsverschillen zich blijven voordoen tusschen rijks-accountants en public-accountants als gevolg van verschil van standpunt, hetwelk zij tegenover de kwesties zullen innemen, gedachtig aan het „du choc des opinions jaillit la vérité”, twijfelen wij er niet aan, dat die verschillen een voor beide partijen redelijke oplossing ook in de toekomst niet in den weg zullen staan.

Moge den Rijksaccountantsdienst in de volgende 25 jaren evenveel waardeering ten deel vallen als hij in de afgelopen periode van zijn bestaan heeft genoten.

HET ZILVEREN JUBILEUM VAN DEN RIJKSACCOUNTANTSDIENST

Wanneer wij vernemen, dat de Rijksaccountantsdienst 25 jaar bestaat, dan komen verschillende gedachten-associaties boven: wereldoorlog, oorlogswinstbelasting, doorvoering van de een paar jaar vroeger ingestelde